

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปเป็นสาระสำคัญ จำแนกเป็นหัวข้อดังนี้

1. การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ
2. โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต
3. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 (เพิ่มเติม พ.ศ.2541) ประเภทวิชาเกษตรและเทคโนโลยี
4. โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ

การวิจัยโดยใช้รูปแบบเป็นการวิจัยแนวใหม่ที่กำลังได้รับความสนใจมาก ทั้งนี้เพราะการวิจัยที่ใช้รูปแบบจะช่วยให้ได้ความรู้ที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นการวิจัยที่ช่วยพัฒนาความรู้มีความชัดเจนและเป็นระบบ (บุญชม ศรีสะอาด, 2533, หน้า 19-21 อ้างในพิทยา แก้วทิพย์, 2541 หน้า 6)

รูปแบบ (Model) ในที่นี้หมายถึง โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยสามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ หรือตัวแปรต่าง ๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบ และอธิบายลำดับหรือขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ วิธีการวิจัยโดยใช้รูปแบบ การวิจัยโดยใช้รูปแบบจำแนกได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ขั้นที่สองเป็นการทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อน เป็นรูปแบบตามสมมติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบ และ

ผลการศึกษาหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบนี้จะต้องใช้หลักของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ หลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นแรกแล้วจำเป็นที่จะต้องทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น ถึงแม้ว่าจะสร้างหรือพัฒนาขึ้นโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบของผู้อื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสม และเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังไว้หรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการทดลองใช้รูปแบบที่ได้สร้างขึ้นในสถานการณ์จริง จะช่วยให้ทราบความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ของรูปแบบ ผู้วิจัยอาจปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่ามีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกไป เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมยิ่งขึ้น (พิทยา แก้วทิพย์, 2541)

โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต

กรมอาชีวศึกษา ได้ดำเนินงานโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีทั่วประเทศ โดยการรับนักเรียนซึ่งเป็นบุตรหลานเกษตรกรผู้มีรายได้น้อย ที่สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้เข้าเรียนวิชาชีพเกษตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เกษตรศาสตร์ (ปวช.) สถานศึกษา สังกัดกองวิทยาลัยเกษตรกรรม กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยเริ่มรับนักเรียนตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 เป็นต้นมา

1. นโยบายของโครงการฯ

ขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่บุตรหลานเกษตรกรและชาวชนบทที่มีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาทต่อปี ได้เรียนในระบบโรงเรียน 12 ปีอย่างทั่วถึง โดยรัฐให้การสนับสนุนการศึกษาฟรี เพื่อให้ “การศึกษา” เป็นกระบวนการพัฒนาคนในภาคการเกษตรและชนบท ให้มีขีดความสามารถเต็มศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นแรงผลักดันสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง

2. จุดมุ่งหมายของโครงการฯ

มุ่งใช้ “การศึกษา” เป็นยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรและชาวชนบท ทั้งนี้เพื่อรองรับการพัฒนาประเทศที่จะก้าวไปสู่ผู้นำการผลิตสินค้าอาหารและสินค้าเกษตรของโลกในอนาคต โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรและชาวชนบทยุคใหม่ 1) มีพื้นฐานการศึกษา 12 ปี ในสาขาวิชาชีพการเกษตรในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและสาขาที่เกี่ยวข้อง อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้บุคคลแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ตลอดชีวิต 2) เป็นผู้ผลิตทางการเกษตร

ที่มีคุณภาพรองรับการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศ และสามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารในกระแสโลกาภิวัตน์

3. คุณสมบัติของผู้สมัครเข้าเรียน

3.1 เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือสำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ หรือจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าโรงเรียนทั่วไป หรือผู้ที่จบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาแล้วแต่ไม่ได้ศึกษาต่อ

3.2 มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียน

3.3 มีความประพฤติเรียบร้อยที่จะไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนตลอดระยะเวลาที่เรียน ในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี

3.4 มีความตั้งใจที่จะศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง

3.5 มีความรักในอาชีพการเกษตร มีความขยันอดทน

4. รัฐจัดความพร้อมรองรับการเข้าเรียน

4.1 จัดเตรียมที่พัก โดยการดำเนินการจัดสร้างบ้านพักขนาดพักได้ 8 คน เพื่อให้ นักเรียนได้เข้าพักอาศัย จัดเตรียมระบบน้ำดื่มในวิทยาลัยทั่วประเทศ จัดสร้างถนนภายในหมู่บ้าน และขยายเขตไฟฟ้าเข้าในหมู่บ้าน

4.2 จัดสถานที่ประกอบอาหาร โดยการจัดสร้างโรงอาหาร ชุดครัวรวมและ โต๊ะรับประทานอาหาร

4.3 จัดพื้นที่ทำโครงการเกษตร พัฒนาพื้นที่เกษตรและปรับปรุงระบบชลประทาน

4.4 จัดสรรเงินงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาและจัดสรรเงินอุดหนุนสำหรับนักเรียนคนละ 5,000 บาทต่อปี

4.5 ประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการในการจัดสรรเงินกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา ให้แก่นักเรียนได้กู้ยืม

4.6 จัดอบรมครู – อาจารย์ที่จะรับผิดชอบต่อการเรียนของนักเรียน โดยการจัดอบรมครูสอนชั้นมัธยมศึกษา และจัดอบรมครูที่เลี้ยงที่จะดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด

4.7 จัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 (เพิ่มเติม พ.ศ.2541) สาขาวิชาเกษตรและเทคโนโลยี รองรับการจัดการเรียนการสอนในโครงการ

4.8 จัดเตรียมเทคโนโลยี อุปกรณ์การปฏิบัติ รองรับการเรียนรู้ของนักเรียน ได้แก่ ห้องปฏิบัติการภาษา ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ รถแบคโฮ

โรงงานแปรรูปเนื้อสัตว์-ผักผลไม้ รถฟาร์มแทรกเตอร์ เครื่องจักรกลการเกษตร และเครื่องวีดีโอ โปรเจคเตอร์

4.9 จัดระบบครูที่เลี้ยง (House Master) โดยการปฏิรูประบบครูประจำชั้นเป็นระบบครูที่เลี้ยง ที่ทำหน้าที่เหมือนพ่อแม่ที่มีหน้าที่เอาใจใส่ให้คำแนะนำปรึกษาในด้านสังคม การดำรงชีวิต การเรียน การฝึกทักษะ ฯลฯ

4.10 พัฒนาระบบฟาร์มสถานศึกษาให้เป็นหน่วยธุรกิจ เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการเรียนแบบบูรณาการในการเรียนวิชาชีพ เข้าสู่การปฏิบัติในการทำอาชีพจริง

4.11 พัฒนาระบบการจัดบ้านเรือนและระบบการปกครอง โดยการปรับระบบหอพักเดิมให้เป็นระบบการปกครองแบบหมู่บ้านประชาธิปไตย นำกิจกรรมที่เป็นจริงในสังคมมาปฏิบัติ และกำหนดกิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในการเป็นนักเรียนประจำ ด้วยการจัดให้พักอาศัยในบ้านหลังละ 8 คน โดยมีครูที่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำปรึกษา

5. คุณสมบัติของผู้จบการศึกษาตามโครงการ

5.1 มีสุขภาพอนามัยดีทั้งร่างกายและจิตใจ

5.2 มีความใฝ่รู้และสามารถแสวงหาความรู้ได้ตลอดชีวิต

5.3 มีความสามารถในการคิดและพัฒนางาน

5.4 มีลักษณะความเป็นผู้นำและมีความเป็นประชาธิปไตย

5.5 มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม มีวินัย เสียสละ อดทนและสามารถทำงาน

เป็นหมู่คณะได้

5.6 มีความสามารถในการบริหารและจัดการเชิงธุรกิจได้

5.7 มีความรู้ความสามารถในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาเกษตรและเทคโนโลยี และมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาชีพอื่นอีก 1 สาขา และได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพ 2 ใบ

5.8 มีความรู้พิเศษ ขับรถยนต์ได้ ใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารได้ ใช้คอมพิวเตอร์เป็น ขับรถแทรกเตอร์ได้ ขับรถแบคโฮได้ จัดการเป็น ค้าขายเป็น

5.9 มีความรู้พิเศษในวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นที่สถานศึกษาจัดให้ตามหลักสูตรของวิทยาลัยสารพัดช่าง หลักสูตรของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน (กองวิทยาลัยเกษตรกรรม, 2539)

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 (เพิ่มเติม พ.ศ.2541) ประเภทวิชาเกษตรและเทคโนโลยี

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 (เพิ่มเติม พ.ศ. 2541) ประเภทวิชาเกษตรกรรม สาขาวิชาเกษตรและเทคโนโลยีขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้เข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ดังนี้

1. หลักการ

1.1 เป็นหลักสูตรช่างฝีมือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหลักมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนากำลังคนให้มีความชำนาญ มีคุณธรรม และเจตคติที่เหมาะสมออกไปประกอบอาชีพได้ตรงความต้องการของตลาดแรงงานสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจสังคม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

1.2 เป็นหลักสูตรบูรณาการการทำงาน การดำรงชีวิต การฝึกอาชีพเกษตรกรรม และการศึกษาพื้นฐานสามัญเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว โดยนำเรื่องการปฏิบัติการเกษตรเป็นแกนนำ นำความรู้สายสามัญ และการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สิ่งแวดล้อมศึกษา การพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยเข้ามาบูรณาการด้วยการปฏิบัติจริง

1.3 เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้เรียนวิชาชีพเกษตร และวิชาชีพภาคนอกเกษตรได้อย่างกว้างขวาง เน้นความชำนาญเฉพาะด้าน ให้เรียนตามศักยภาพ ตาม โอกาสและตามความพร้อมของผู้เรียน สามารถถ่ายโอนผลการเรียนสะสม ผลการเรียนเทียบความรู้และประสบการณ์จากแหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระได้

1.4 เป็นหลักสูตรที่สนับสนุนการประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษา ระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน

2. จุดหมาย

2.1 เพื่อพัฒนาบุคลากรเกษตรกรรมและชาวชนบทที่ขาดโอกาสในการศึกษาต่อเข้าเรียนในระบบโรงเรียน 12 ปี และพัฒนาให้เป็นบุคลากรทางการเกษตรที่มีคุณภาพ ใฝ่รู้อริบการพัฒนาทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศในอนาคต

2.2 เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนในชนบทให้มีการศึกษาสูงขึ้นพร้อมที่จะพัฒนาตนเองแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ตลอดชีวิต สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารในกระแสของยุคโลกาภิวัตน์สามารถประกอบอาชีพได้ทั้งในภาคเกษตรและภาคนอกเกษตร

2.3 เพื่อพัฒนาเยาวชนในภาคเกษตร ให้เป็นกำลังคนระดับกลางด้านการเกษตรที่มีศักยภาพ มีความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีในด้านการผลิต การแปรรูป การจัดการ การตลาด เพื่อการครองชีพ และออกไปเป็นผู้นำการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ รองรับการพัฒนาประเทศ ด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศ

2.4 ส่งเสริมการดำเนินโครงการนอกภาคเกษตรตามความต้องการของตลาดแรงงาน สนองตอบต่อนโยบายการเพิ่มศักยภาพของประชากร ตามแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2.5 เพื่อให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ นำไปปฏิบัติงานในอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเลือกวิถีการดำรงชีวิตและการดำเนินโครงการได้อย่างเหมาะสม กับตน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และการดำเนินโครงการ สามารถสร้างอาชีพและพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

2.6 เพื่อให้เป็นผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงานร่วมกัน อยู่ร่วมกัน มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม จริยธรรมและวินัยในตนเอง มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์

2.7 เพื่อให้มีความตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ของประเทศและของโลกปัจจุบัน มีความรักชาติ สำนึกในความเป็นไทย เสียสละ เพื่อส่วนรวม ดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2541)

โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนในสังกัด กรมสามัญศึกษา

กรมสามัญศึกษา เริ่มกิจกรรมการประกอบอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ของนักเรียน โดยใช้ชื่อโครงการว่า “โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน” มีชื่อย่อว่า “สอ.” โดยมีการเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา โดยมีหลักการในการดำเนินการดังนี้

1. หลักการจัดการศึกษาเพื่อชีวิต ชุมชน และสังคม
2. หลักการพึ่งตนเองและควมมีอิสระแก่ตนเอง
3. หลักการจัดการ นำความรู้ และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

4. หลักการเรียนรู้จากสภาพปัญหา สิ่งแวดล้อมและการปฏิบัติจริง

5. หลักการตัดสินใจในการเลือกอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ความสนใจ ความถนัดและความสามารถ

จากหลักการของการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดแนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระเพื่อนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมของนักเรียน ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนสร้างนิสัย ทักษะคิด รู้จักคิด ทำ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนเป็นกระบวนการเสริมสร้างค่านิยมในการรู้จักทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ ประกอบอาชีพสุจริต โดยเน้นอาชีพอิสระให้รู้จักคิด สร้างงานมากกว่าความใฝ่ใจในอาชีพรับจ้าง

2. เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้คุณธรรมด้วยการปฏิบัติจริงจากการทำงาน ร่วมกันของนักเรียน จนเกิดคุณลักษณะความเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ซื่อในตนเอง มิใช่เกิดจากการพร่ำสอนจากบิดา มารดา และครู เพียงฝ่ายเดียว

3. เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมตามหลักสูตรตามแนวทางแก้ปัญหาด้าน เศรษฐกิจและสภาพสังคมปัจจุบัน เป็นวิธีการหนึ่งของการป้องกันและแก้ปัญหาคารว่างงาน เป็นกระบวนการฝึกลักษณะนิสัยให้เยาวชนผู้งาน กล้าคิด กล้าตัดสินใจและกล้าทำ อย่างมีข้อมูล มีลำดับขั้นตอนและมีจิตใจที่พร้อม จะเริ่มต้นใหม่ได้อีกหลังจากวิเคราะห์ผลได้ ผลเสียจากประสบการณ์ของตนเอง

4. การพัฒนากิจกรรมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนเป็นการริเริ่มงานจากนโยบายระดับกรมสามัญศึกษา โดยเริ่มจัดเป็นกิจกรรมอิสระตามความสนใจ ให้รักเรียนรู้และเห็นประโยชน์จากการทำงาน ในขณะเดียวกัน โรงเรียนก็เร่งพัฒนาบุคลากร ให้เข้าใจคุณค่าของกิจกรรม โดยเลือกเนื้อหาและประสบการณ์เรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ดำเนินกิจกรรมหลายแบบ ประยุกต์เป็นกิจกรรมเสริมในกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตร เช่น กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมเนตรนารี กิจกรรมพิเศษ เป็นต้น (กรมสามัญศึกษา, 2535 หน้า 16)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้ทำการศึกษาการบริหาร และการจัดการศึกษาของการมัธยมศึกษา: การส่งเสริมเพื่อการประกอบอาชีพส่วนตัวและการก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็ก ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีส่วนเกื้อหนุนต่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ พบว่า โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จใน

การจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ เป็นโรงเรียนที่สามารถแก้ข้อจำกัดอันเกิดจากวัสดุ อุปกรณ์การฝึก หรือครูผู้สอนไม่เพียงพอได้ โดยการนำทรัพยากรและวิทยาการท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ด้วยการส่งเด็กไปฝึกงานในสถานประกอบการหรือแหล่งวิทยาการ ทำให้เด็กได้เรียนรู้กับผู้ที่มีความชำนาญในสาขาวิชาอาชีพที่เรียน นอกจากนั้น การฝึกงานยังช่วยให้เด็กได้รู้จักวงการ และมองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ อันทำให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาอาชีพ ส่วนโรงเรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนนั้น จะไม่รู้จักรับปัญหาความขาดแคลนบุคลากร และวัสดุฝึกด้วยตนเอง และได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ ใน โรงเรียนมัธยมให้ประสบความสำเร็จ ควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

1.1 ควรเลือกเปิดแผนการเรียนที่สอดคล้องกับแผนการผลิตหลักของชุมชน

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนควรมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน วิชาอาชีพ เป็นนักพัฒนาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน

1.3 ควรพัฒนาครูผู้สอนวิชาอาชีพให้มีความรู้และทักษะทางอาชีพในรูปของการฝึก อบรม ดูงาน และส่งเสริมให้ครูมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ครูควร พัฒนาความรู้ของตนเอง โดยการติดตามข่าวสารความก้าวหน้า และสร้างศรัทธาแก่นักเรียน

1.4 ควรมีการปรับเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น และจัดกระบวนการเรียน การสอนที่เน้นความรู้ ทักษะ การปลูกฝังทัศนคติ คุณสมบัติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ ส่งเสริมให้ นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน และให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์โครงสร้างอาชีพ มองเห็นช่องทาง ในการประกอบอาชีพ

1.5 ควรใช้วิธีการแนะนำนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนเพื่อการตัดสินใจเลือก เรียนวิชาอาชีพ ไม่ควรใช้วิธีสอบแล้วคัดเลือกตามคะแนนที่สอบได้

2. การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพเพื่อมุ่งให้ผู้จบการศึกษาประกอบอาชีพส่วนตัวได้ ควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

2.1 โรงเรียนควรจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นทั้งความรู้ ทักษะ และการปลูก ฝังทัศนคติที่ดี พร้อมสอดแทรกกระบวนการการคิดทางวิทยาศาสตร์ โดยเปิดให้ผู้เรียนได้คิด โครง การวางแผนและปฏิบัติจริง รวมทั้งมีการปลูกฝังคุณสมบัตินี้ที่ดีต่อการประกอบอาชีพส่วนตัว

2.2 รัฐควรพิจารณาให้ความสำคัญกับการจัด โครงสร้างในเรื่องทุน เพื่อส่งเสริม ผู้จบการศึกษาให้สามารถก้าว ไปสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กได้

2.3 ในการเตรียมนักเรียนให้เข้าสู่แผนการเรียนวิชาอาชีพต่าง ๆ ควรให้ผู้ปกครอง ได้มีส่วนในการตัดสินใจร่วมด้วย

สมใจ อุดมศรี (2536) ได้ศึกษาถึงการประเมินโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้อีกหนึ่งของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดสกลนคร พบว่า โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้อีกหนึ่งของนักเรียนมีสภาพการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ คือ 1) การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ และความเหมาะสมของการจัดโครงการในโรงเรียน 2) การวางแผนโครงการเป็นขั้นตอนในการเขียนโครงการเพื่อให้เกิดกิจกรรมในโครงการ 3) การจัดดำเนินโครงการเป็นการจัดเตรียมปัจจัยต่าง ๆ ก่อนที่จะดำเนินการ 4) การประเมินโครงการ แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ การประเมินก่อนดำเนินงาน ระหว่างการดำเนินงาน และการประเมินหลังดำเนินงาน จากการศึกษา ยังพบว่าโครงการประสบปัญหาเกี่ยวกับความพร้อมของบุคลากรด้านความรู้ ความเข้าใจ เวลาในการดำเนินโครงการ สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ขาดงบประมาณ ขาดระบบในการติดต่อประสานงาน ขาดการสนับสนุน ทำให้การดำเนินโครงการไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

อธิปไตย โปแดง (2536) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาเกษตรกรรม: การศึกษาเฉพาะกรณี วิทยาลัยเกษตรกรรมอุบลราชธานี พบว่า วิทยาลัยเกษตรกรรมอุบลราชธานีมีสภาพที่พร้อมต่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ทั้งด้านหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายเน้นในด้านความรู้ ความสามารถปฏิบัติได้จริง และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ รวมถึงจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีการบริหารหลักสูตรที่จัดโครงสร้างการบริหาร การเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร ที่มุ่งฝึกให้นักเรียนมีความสามารถ ในวิชาชีพ และได้ฝึกประสบการณ์ในการประกอบอาชีพอิสระ ในขณะที่เป็นนักศึกษา ผู้บริหาร ผู้ประกอบอาชีพอิสระ และผู้สำเร็จการศึกษาที่ประกอบอาชีพอิสระ เห็นด้วยกับนโยบายการส่งเสริมอาชีพอิสระ

ยุทธนา สุรชัย (2537) ได้ทำการวิจัยการจัดกิจกรรมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้อีกหนึ่งของนักเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ พบว่า ในปีการศึกษา 2536 นักเรียนรวมกลุ่มกันแล้วจดทะเบียนตั้งเป็น “บริษัทจำกัด” และดำเนินการได้จริงจำนวน 35 บริษัท ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ บริษัทที่กู้เงินจากธนาคารนักเรียนของโรงเรียนไปลงทุน กับบริษัทที่สมาชิกลงทุนกันเอง ผลจากการดำเนินงาน พบว่า บริษัทที่กู้เงินจากธนาคารนักเรียนมาลงทุน มี 20 บริษัท สามารถดำเนินการได้กำไร จำนวน 15 บริษัท ในจำนวนนี้มี 10 บริษัทที่ได้กำไรสูงกว่าเกณฑ์ของกรมสามัญศึกษา (50 บาท ต่อคนต่อปี) และมี 2 บริษัทที่ได้กำไรเกินหนึ่งหมื่นบาท ส่วนบริษัทที่สมาชิกลงทุนกันเองมี 15 บริษัท ปรากฏว่า ดำเนินการได้กำไรและสูงกว่าเกณฑ์ของกรมสามัญทั้งหมดสำหรับความคิดเห็นพบว่า ครูที่ปรึกษากิจกรรมพอใจมากที่สุดเกี่ยวกับผลจากการดำเนินกิจกรรม ในด้านนักเรียนมีความสุขกายสุขใจ เมื่อได้ดำเนินงานตามโครงการ และ

นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยมากกับกระบวนการของกิจกรรมและพอใจมากกับผลการดำเนินกิจกรรมในเกือบทุกด้าน

สมรัตน์ ตันยา (2537) ได้ศึกษาถึงการบริหาร โครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมี รายได้ระหว่างเรียนใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนทุกโรงเรียนให้การ สนับสนุนนโยบาย การประเมินสภาพปัจจุบันก่อนการดำเนินการมีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ด้านการเขียนโครงการพบว่า ผู้รับผิดชอบการเขียนโครงการส่วนใหญ่คืออาจารย์ที่ปรึกษา โครงการส่วนใหญ่จะพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการเป็นอันดับแรก สำหรับปัญหาที่พบ สรุปได้ว่า ครู-อาจารย์ใน โรงเรียนยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการ ไม่ดีพอ คณะทำงาน ที่ผู้บริหารแต่งตั้งขึ้นมา มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง บุคคลภายนอกมีส่วนร่วม โครงการน้อย การรายงานผลและการเผยแพร่ของ โครงการมีการปฏิบัติน้อย

สุรเกียรติ์ ยอดวิเศษ (2539) ได้ทำการวิจัยถึงสภาพการประกอบอาชีพอิสระของผู้สำเร็จ การศึกษาวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นจากวิทยาลัยสารพัดช่างเชียงใหม่ พบว่า เคยเป็นลูกจ้างมาก่อน มีเงินลงทุนทำกิจการ ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ได้รับการสนับสนุน มีรายได้ดี และมี ผู้ช่วยประกอบอาชีพ ส่วนปัจจัยที่สนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระ ได้แก่ มีความรู้ความสามารถ มีความตั้งใจในการประกอบอาชีพ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีแรงจูงใจ มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ มีความมานะอดทน มีผู้ใกล้ชิดให้กำลังใจ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีผู้แนะนำช่วยเหลือ

กาญจน์ หงษ์มณี (2540) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครอง ในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในระดับชั้น ปวช.1 โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครพนม พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครอง ในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อระดับมากที่สุด คือ ด้านสังคม ได้แก่ ต้องการให้บุตรหลาน มีงานทำมากขึ้น มีความภูมิใจที่บุตรหลานได้รับการศึกษา ต้องการให้ได้รับการศึกษาเท่าเทียม เพื่อนฝูง ต้องการให้มีแรงงานฝีมือ ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ต้องการให้มีเงินเดือนมากขึ้นภายหลัง สำเร็จการศึกษา และด้านวิชาการ ได้แก่ เป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป เป็นพื้นฐาน ในการดำเนินโครงการ มีความมั่นใจในนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2540) ได้ทำการ ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินโครงการอิสระของเยาวชน พบว่า เยาวชนต้องการข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทุน แหล่งให้ความช่วยเหลือทางวิชาการเมื่อเกิดปัญหา แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหา และวิธีขอความช่วยเหลือ และควรเร่งฝึกอบรมแรงงานให้มีคุณลักษณะอดทน สู้งาน รับผิดชอบ ควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้และทักษะในอาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนสามารถสู่งานอาชีพได้ ภายหลังจบการศึกษา นอกจากเยาวชนจะได้ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์แล้วยังช่วยลดปัญหา

การใช้ชีวิตที่ไม่เหมาะสม ได้อีกทางหนึ่ง อีกทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในส่วนของสถานศึกษาว่า สถานศึกษาควรปรับปรุงหลักสูตรให้สนองความจำเป็นของผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาต่อ และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้เสริมสร้างคุณสมบัติที่เอื้อต่อการดำเนินโครงการทั้งในสถานประกอบการหรืออาชีพอิสระ โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ได้สำรวจความถนัด ได้ฝึกปฏิบัติ ให้มีการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง เปิดสอนวิชาเลือกให้หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยสถานศึกษาจะต้องเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของครูจากการเป็นผู้สอนในทุกอาชีพที่จำเป็น มาเป็นผู้จัดการและผู้บริหาร จะต้องมึบทบาทในการขยายฐานทรัพยากรทั้งในรูปภูมิปัญญาท้องถิ่นและสถานประกอบการ มีกิจกรรมเสริมที่เอื้อต่อการดำเนินโครงการอิสระ พัฒนาการแนะแนวให้สามารถช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง สามารถตั้งเป้าหมายและเห็นแนวทางในการพัฒนาตนเองเพื่อการดำเนินโครงการในอนาคต นอกจากนี้ สถานศึกษาควรมีการเผยแพร่ความรู้แก่ผู้ปกครองและชุมชนเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้อง หน่วยงานที่จัดสอนด้านอาชีพควรมีการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา และให้คำแนะนำช่วยเหลือด้านอาชีพทั้งแก่ผู้สำเร็จการศึกษาและเยาวชนทั่วไป

ธนมนต์ ชนรัตนพิมลกุล (2540) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนสาขาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนสาขาเกษตรกรรมที่เข้าร่วมกิจกรรมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน มีความต้องการที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากกว่านักเรียนสาขาเกษตรกรรมที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมองเห็นช่องทางในการหารายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม จึงคิดที่จะนำไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพต่อไป ซึ่งในทางตรงกันข้ามนักเรียนสาขาเกษตรกรรมที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม และไม่ได้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษตรมากนัก จึงไม่ประทับใจในอาชีพเกษตรกรรม

ผ่องพรรณ ชัยสาร (2541) ได้ศึกษาถึง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษา ผลตอบแทนจากการเข้าร่วมโครงการ การสนับสนุนจากครูที่ปรึกษา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดำเนินงานโครงการ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของโครงการ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ การขาดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการของสมาชิก ไม่ได้รับการสนับสนุนจากครูที่ปรึกษาในบางกิจกรรม ผู้ปกครองไม่เข้าใจในการดำเนินการโครงการ และสมาชิกให้ความร่วมมือในการดำเนินงานน้อย

จุฬาลักษณ์ มาเป็ง (2541) ได้ศึกษาถึง ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ พบว่า นักศึกษาสามในสี่เป็น

เพศชายและผู้ปกครองประกอบอาชีพการเกษตรมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 36,000 บาทต่อปี มากกว่าครึ่งหนึ่งจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ เหตุผลในการเรียนในโครงการ คือ เพื่อไปประกอบอาชีพทางการเกษตร และนักเรียนมากกว่าสามในสี่คาดหวังว่าจะได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไปในด้านการเกษตร

พรปริญญา สุขวัฒนา, เสาวนิตย์ เจริญชัย และนवलลลอ โกศลกาญจน์ (2542)

ได้วิจัยถึงปัจจัยที่ส่งผลให้โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียนเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนประสบความสำเร็จ พบปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับนักเรียน พบว่าส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง ครอบครัวมีอาชีพทางการเกษตร เห็นว่าโครงการเป็นประโยชน์และนำไปใช้ในอนาคตได้ ปัจจัยเกี่ยวกับอาจารย์ที่ปรึกษา พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพในชุมชน มีประสบการณ์สอนสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับโครงการ การจัดให้นักเรียนเข้าร่วมโครงการ ได้มีการกำหนดขั้นตอน การดำเนินงานอย่างชัดเจน ประกอบกับมีอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีประสบการณ์ในการดำเนินงาน โครงการจึงเป็นไปได้ด้วยดี ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน พบว่า ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ ให้ความสำคัญสนับสนุนเป็นอย่างดี จึงทำให้การปฏิบัติงานในโครงการ ได้รับความสำเร็จ

บรรชรร กกล้าหาญ และคณะ (2542) ได้ศึกษาถึง ความคาดหวังต่องานอาชีพของนักศึกษา โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อยู่เขตอำเภอรอบนอกจังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรของผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยของครอบครัว ต่ำกว่า 1,000 บาทต่อเดือน จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 จากโรงเรียนขยายโอกาส นักศึกษามีความคาดหวังจะประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ อาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างตามลำดับ อีกทั้งพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจในระดับความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพ และต้องการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า สถานศึกษาหลายแห่ง มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ เพื่อปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการประกอบอาชีพ และให้นักเรียนค้นพบความถนัดทางวิชาชีพ การจัดการศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ นับเป็นอีกสถานศึกษาหนึ่งที่มุ่งให้ผู้เรียนนำเอาความรู้และประสบการณ์ไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดผลผลิตและรายได้เป็นการช่วยให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ การสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียนและมองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ผู้วิจัยได้สรุปและสร้างกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

